

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שני - פרשת כי תצא - תשע"ח - קהילת הניכוי הישיבות, רמות ב' סג

פניני הלכה

האם המתאווה הפך חברו עובר מיד בלאו דלא תתאוה

הוזהרנו בתורה (שמות כ' י"ד) "לא תחמוד בית רעך, לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך".

עוד הוזהרנו (דברים ה' י"ח) "ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך".

וכתב האבן עזרא (כפי על התורה שמות כ' י"ד) - אנשים רבים יתמחו על זאת המצוה, אך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה

עיניו, ועתה אתן לך משל, דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה

בלבו כי ידע כי זה לא יתכן וכו', ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו או דעתו רק כאשר חלק לו ה' וכו', ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד וכו', על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יכול לקחתו בכוחו ומחשבותיו ותחבולותיו על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ועשה הטוב בעיניו.

ונראה מדבריו שבעצם חמדתו ותאוותו לחפץ עובר בלא תעשה דלא תחמוד ולא תתאוה.

אולם במכילתא (יתרו סוף פ"ח) איתא גבי לאו דלא תחמוד - יכול אפי' חומד בדיבור, ת"ל (דברים ז' כ"ה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם, מה להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה.

וכן מבואר בדברי הרמב"ם בספר המצוות (ל"ט רס"ה) דכתב - הזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וכו', ולשון מכילתא על תחמוד יכול אפי' חומד דבר וכו', הנה נתבאר לך כי זה הלאו יזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו ממון אחינו. ע"כ.

וכן מבואר בחינוך (מצוה ל"ח).

וכן מבואר בדברי הרמב"ם בהלכותיו (פ"א מהל' גזילה ה"ט) שכתב - כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכבדו עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד. ואין לוקחין על לאו זה לפי שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד.

[ויעייין שם בראב"ד דהשיג דבריו דהא דקעבר בלא תחמוד אע"פ שנתן לו דמים יקרים היינו דוקא שלא אמר המוכר רוצה אני.

וביאר הרמ"מ (שם) דדעתו מפני שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ולא גרע מתלווה וזבין, וכיון שכן אין בו לאו. אבל דעת הרמב"ם דמקחו קיים אע"פ שעבר].

ולענין לאו דלא תתאוה כתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ט רס"ה) דהזהירנו המשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מביא תחבולה לקנותו וכו' ואין השני לאוין אלו (לא תחמוד ולא תתאוה) בענין אחד, אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתו והלאו השני מזהיר אפי' להתאוות בלבנו לבד וכו', ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם גברה מחשבתו עליו להתאוה בו עבר על אמרו ית' לא תתאוה, ואם התחזק

שמעתא אליבא דהלכתא

שכה לקרוא שנים מקרא, עד מתי רשאי להשלים

א. קריאת שנים מקרא וא' תרגום. ב. תחלת זמן קריאתה. ג. קריאתה לפני סעודת שבת. ד. סוף זמן קריאתה. ה. הגיע זמן מנחה אבל עדיין לא התפלל. ו. זמן קריאתה לכתחלה. ז. לא השלים כל הפרשיות. ח. זמן קריאת שמונית של פרשת ואת הברכה. ט. השלמה בשמחת תורה אחר שקראו פרי בראשית.

א. קריאת שנים מקרא וא' תרגום

איתא בברכות (נ) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

והנה הרא"ש (שם פ"א ס"ח) והטור (או"ח ס"י רפח) העתיקו לשון הגמ' ולא הזכירו שיש בזה חובה. ובשבולי הלקט (ס"י ע"ה) כתב דראוי לכל אדם להסדיר פרשיותיו עם הצבור. אולם הרמב"ם (תפלה פ"ג הכ"ה) והשו"ע (או"ח ס"י רפה ס"ה א) כתבו שהוא חובה. ומבואר במא"י (שם ד"ה תקנ"ו) וכן פסקו הא"מ (או"ח ח"ה ס"י יז) והשבט הלוי (ח"ח ס"י מו). והערוה"ש (אות ב) כתב שבשעה שתקן משה רבינו לקרות בתורה תקן ג"כ תקנה זו.

ותקנה זו כתב בתורה"ד (ס"י כג הובא בב"י ס"י רפח) שהיא כדי שכל א' מישראל יקרא לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל שנה. ועיי"ש בתורה"ד שהביא עוד טעם בשם הר"ח דנתקנה כדי שיהא רגיל במה שהצבור קורין. והלבוש (שם) כת' דהוא כדי שיהיה בקי בתורה. ולמעשה מבואר בשו"ע (ז' דנקטינן כטעמו הראשון של התורה"ד, ועיי"ש במ"א. וכ"כ באג"מ (או"ח ח"ג ס"י ט), ועפ"ז כת' דא"צ לקרוא הפרשיות שהם מלבד חובת הקריאה של שבת, ע"כ. ועיי' גליונות קניג' ור"מ.

ב. תחלת זמן קריאתה

איתא בברכות (נ) רב ביבי בר אבבי סבר לאקדומינהו (לסדר כל הפרשיות בשבת א' או ב' שבתות), אמר ליה ההוא סבא, תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותיכו עם הצבור שמונית, ע"כ.

וכת' המרדכי (ס"י יח והתקס"ה) שמתחיל לקרות הפרי' בשבת ממנחה ואילך עד שבת הבאה נקרא עם הצבור. והביאו הדרכ"מ (ס"י א) וכ"כ הרדב"ז (ס"י רפח ד"ה ולענין) והוסף דיש מי שכתב דדוקא מיום ראשון ואילך, אבל בשבת אפי' אחר המנחה לא יצא כיון שבאותו יום קראו הפרשה שעברה. ואינו רואה לזה טעם כי משאר שבתות התחילו לקרותה למה לא תהיה אז זמנה, ואי לאו דמסתפינא אמינו דהכי עדיף להתחיל אותה אחר המנחה כדי לא יהיה מקום למקטרג כדרך שאמרו שקורין בראשית ביום שמחת תורה סמוך לסיים התורה, ע"כ. וכן פסק הפרי"ח (ס"י א) (וכדמוכח בסעיף ד'), ועיי"ש.

אולם הכל בו (ס"י לו) כת' שאפי' אם חזר הפרשה מיום ראשון יצא דשפיר מקרי עם הצבור שכבר התחילו הפרשה בשבת במנחה, ודוקא מיום א' ואילך, אבל בשבת במנחה אפי' אחרי שקראו הפרשה בצבור לא יצא כיון שבאותו היום קראו הפרשה שעברה כך נראה לר"ף ז"ל, ע"כ.

ועיי' בשו"ע (ס"ה) שפסק דמיום ראשון ואילך חשבו עם הצבור. ופירש המ"ב (ס"יק ז ושה"צ אות יב) דמיום ראשון ואילך לאו דוקא הוא, דכיון שמתחילין במנחה של שבת לקרות פרשת שבוע הבא נחשב שוב הקורא כקורא עם הצבור, ע"כ. דלא כהפמ"ג (א"א ס"ק ה) שנשאר בצ"ע בזה. [ועיי' בשש"כ (פמ"ב הגה ר"ח) דמנחה מסתבר דהיינו מזמן מנחה גדולה. ולענין תחלת זמן קריאתה ביו"ט שחל בשבת שקוראים קריאת יו"ט, כתב בשבט הלוי (ח"י ס"י ע"ח אות א) שפשוטו של דברי הטור דמאז שקראו (בשבת הקודם) במנחה בשבת הפרשה העתידה נקרא עם הצבור. ודעת הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פ"א אות ג והערות ברכות ח. ד"ה לעולם) שאם עשה כן יצא בדיעבד כי באותה לא קוראים פרשה זו].

ג. קריאתה לפני סעודת שבת

ויעייין בתוס' (שם ד"ה ישלים) וברא"ש (שם פ"א ס"י ח) שכתבו שאם לא השלים אותה עד שבת קודם אכילה ישלים אחר אכילה קודם מנחה, אבל משום ואילך כיון שמתחילין אחרת, עבר וזמנה של זאת, מדאמרין במדרש שצוה רבי את בניו לא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה. וכתב הב"ע (ס"י רפח) דמשמע מדבריהם שלא צוה אלא שלא יאחרו לקרותה עד אחר אכילה ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ומימי אף לשיטתם אם הקדימו וקראוה קודם השבת בכלל מצוה מן המובחר נמי הוא וכן נר' מהרמב"ם (שם), ומההגהות (שם אות ש) נר' קצת דדוקא בשבת קודם אכילה הוא דהוי מצוה מן המובחר ולא קודם לכן. וראיתי המדקדקים שמתחילים לקרותה בער"ש וגומרים אותה בשבת, ע"כ.

והערוה"ש (אות ח) כתב בשם הא"ז (ס"י יב) דהטעם שעדיף לקרותה לפני הסעודה משום דחיישינן שמתוך ריבוי האכילה לא יקרא כלל. וכן הביא הביאור הלכה (על סעי' ד"ה ישלים). ועיי' בקצות השלחן (ס"י ע"ב בהד"ש ס"ק ז) דכ"ז קודם הסעודה הקבועה אבל לקדש ולאכול אכילת ארעי מותר, דלא יהא חמור חיוב שמונית מתפלה, ע"כ. ולפי"ז י"ל שהמנחה שומר שיוזכרהו לקרוא שמונית רשאי לכתחלה להשלים אפי' אחר הסעודה בשבת, דלא גרע מתפלה וכדו' דמהני שומר (ועיי' מש"כ בזה בס"ד בגליון קצ"ה).

ד. סוף זמן קריאתה

ולענין סוף זמן קריאתה בדיעבד, עיי' בכל בו (שם) שהביא מח' ראשונים א' דעת ה"ר מאיר שמונת להשלים עד יום רביעי בשבת, כדאיתא פרק ערבי פסחים מי שלא הבדיל וכו', עד כמה א"ר זירא עד יום ד' ומסיק התם חד בשבא ותרי בשבת וזולתא בשבת מקמו שבתא, אמנם לכתחלה יש לקרותה לפני האכילה בשבת כנ"ל, ב' דעת הר"ף ז"ל בשם רבינו יהודה שלאחר השבת לא אקרי עם הצבור, ומהי כבר התחילו לקרות בצבור מסדר אחרת במנחה, ע"כ. וכהר"מ נקטו הגה"מ (תפלה פ"ג אות ש) והתשו"ע קטן (על סעי' ד"ה ישלים). וכן הביא הלקט ישור (ב"מ נ"ה) בשם רבו התורה"ד. ועיי"ש דהיא שאינו מעביר חסדרא עד יום ד' אחר שבת, אז אינו מצוה יותר משאר למוד, אע"פ שבשבת אח"כ אינו קורא סדרא אחרת, כגון דהוה יו"ט בשבת. והמרדכי (הל' מנחות ס"י תקס"ה) כתב שתי הסברות.

אלא שמצוינו לרבינו שמחה (הגה"מ תפילה פ"ג אות ש) דס"ל שאע"פ שעיקר המצוה להשלים כל פרשה בכל שבת עם הצבור, אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת שבו גומרים הצבור, ובלבד שלא יאחר ולא יקדים מן הצבור יום א', וראיינו מרב ביבי בר אבבי דסבר לאשלומינהו לכולהו פרשתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי אלא שמיחה בו חייה בר רב מדיפתי כדי שלא יבטל מסעודת ערב יום הכפורים, ודלא כפירוש ר"ח שפירש הא דרב ביבי בענין אחר, ע"כ. ומבואר דס"ל דהא דאמרו בגמ' שלא יאחר היינו לכתחלה אבל בדיעבד יכול להשלים, וכן פירש בביאור הגר"א (ס"י רפה על סעי' ז). [ולפי סברא זו י"ל דהיי"ל שאין הקדים והשלים לפני הצבור דיצא כי השי"ס מיייר בדיון לכתחלה אבל בדיעבד יצא. ואע"פ שהדברי הפוסקים משמע שאין להקדים ואם הקדים לא יצא וכ"כ המהרי"א אבונה (על הסור' שם) שאם הקדים יקרא קודם שמתחיל הצבור הפרשה במנחה לא יצא אף בדיעבד, י"ל דהיינו כי ס"ל כהחוקקים על רבינו שמחה ולומדים דברי השי"ס הנ"ל שאף בדיעבד לא יצא. וצ"ע על דברי הקנה בשם (ח"א ס"י ט) שלא העיר מזה. ועיי' בקצות השלחן (ס"י ע"ב הגה.) ולמעשה יש להחמיר ועיי' צריך לחזור ולקרוא. וכן דעת הגריש"א זצ"ל (שם)].

וכת' באבזרה"ם (סדר תפלת סיכוח) דיותר טוב היה להשלימה בעשרת ימי תשובה כדאמרין בברכות (נ) רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומינהו להני פרשיאתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי פ"י כדי שלא יהא נחשב לו לעון ביוה"כ. והביאו הדרכ"מ (ס"יק א) והא"ר (ס"יק ז).

אולם השו"ע (ס"ה ד) מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ואם לא השלים קודם אכילה ישלים אחר אכילה עד המנחה, וי"א עד רביעי בשבת, וי"א עד שמיני עצרת. ופירש הרמ"א דשמי"ע היינו בשמחת תורה, שאז משלימים הצבור. וביאר הפמ"ג (א"א ס"ק ז) שמי"ע לבני אר"י ושמחת תורה לבני חו"ל. ועיי' במטה יהודה (שם ס"ק ד) שלהלכה דעת השו"ע כשיטה הראשונה. אולם הערוה"ש (אות ז) כת' שנר' מהשו"ע שיכול להשלים עד שמי"ע, ע"כ. וכן מבואר בפוסקים עכ"פ בדיעבד. [ועיי' בא"א מבוטשאטש שכת' שקודם אכילת הסעודה היינו סעודת שחרית. וכ"כ הגר"ז (אות ה) והמ"ב (ס"יק ט) ועיי' בדרך שיחה (ח"א ע"א א אות א) ובאורחות רבינו (ח"ג ע"א ר"ד אות לו) בשם החזו"א. ועיי' עוד במ"ב (ס"יק ט) שאין לעכב מחמת זה האכילה לאחר חנות. וכמ"כ כת' בשעה"צ (אות ד) שאם יש לו אורחים בביתו שתאכילם לאכול אין לעכב הסעודה].

ולפי"ז י"ל דהיינו כי ס"ל כהחוקקים על רבינו שמחה ולומדים דברי השי"ס הנ"ל שאף בדיעבד לא יצא. וצ"ע על דברי הקנה בשם (ח"א ס"י ט) שלא העיר מזה. ועיי' בקצות השלחן (ס"י ע"ב הגה.) ולמעשה יש להחמיר ועיי' צריך לחזור ולקרוא. וכן דעת הגריש"א זצ"ל (שם)].

וכת' באבזרה"ם (סדר תפלת סיכוח) דיותר טוב היה להשלימה בעשרת ימי תשובה כדאמרין בברכות (נ) רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומינהו להני פרשיאתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי פ"י כדי שלא יהא נחשב לו לעון ביוה"כ. והביאו הדרכ"מ (ס"יק א) והא"ר (ס"יק ז).

אולם השו"ע (ס"ה ד) מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ואם לא השלים קודם אכילה ישלים אחר אכילה עד המנחה, וי"א עד רביעי בשבת, וי"א עד שמיני עצרת. ופירש הרמ"א דשמי"ע היינו בשמחת תורה, שאז משלימים הצבור. וביאר הפמ"ג (א"א ס"ק ז) שמי"ע לבני אר"י ושמחת תורה לבני חו"ל. ועיי' במטה יהודה (שם ס"ק ד) שלהלכה דעת השו"ע כשיטה הראשונה. אולם הערוה"ש (אות ז) כת' שנר' מהשו"ע שיכול להשלים עד שמי"ע, ע"כ. וכן מבואר בפוסקים עכ"פ בדיעבד. [ועיי' בא"א מבוטשאטש שכת' שקודם אכילת הסעודה היינו סעודת שחרית. וכ"כ הגר"ז (אות ה) והמ"ב (ס"יק ט) ועיי' בדרך שיחה (ח"א ע"א א אות א) ובאורחות רבינו (ח"ג ע"א ר"ד אות לו) בשם החזו"א. ועיי' עוד במ"ב (ס"יק ט) שאין לעכב מחמת זה האכילה לאחר חנות. וכמ"כ כת' בשעה"צ (אות ד) שאם יש לו אורחים בביתו שתאכילם לאכול אין לעכב הסעודה].

ה. הגיע זמן מנחה אבל עדיין לא התפלל

ועכ"פ יוצא מהניל שעד מנחה ודאי הוא זמנה, ודעת הקצות השלחן (סי עב ס"ק ז) והגרש"א זצ"ל (הליכות חיים פ"ב אות לה) דהיינו עד שיתפללו עזמו מנחה, ולא עד התחלת זמן תפלת מנחה. וכן דעת הגר"ח"ק שליט"א (הליכות חיים ח"א אותיות רעט-ט). ובקצות השלחן (ע"ב) כתי' עוד שיש זמן אף בעיר רק ביהכ"נ או ובר התפללו מנחה, אך שבכל בהכ"נ שבעיר כבר התפללו מנחה אע"פ שהוא לא התפלל עמהם, מסתבר דתו לא הוא משלים פרשיותו עם הצבור, אלא שיש להסתפק אם ביהכ"נ שהוא קבוע שם כבר התפללו מנחה והוא לא התפלל עמהם ויש עוד בהכ"נ שלא התפללו עדיין, אם הוא נגזר בזה אחר ביהכ"נ הקבוע שלו או לא, ונ"מ מכל זה לזרוז נפשי בקריאת השמו"ת קודם שיתפללו הצבור מנחה, ע"כ.

[ועיי'ש ד"ה ורנאה] שכת' דמי שלא השלים עד המנחה, עכ"פ יש לו להשלים ביום השבת עצמו אחר מנחה, דזה עדיף מהשלמה אחר שבת, ואפי' במוצי"ש אם הוא לא התפלל ערבית עדיין יכול להשלים כיון שעדיין שבת אצלו, ואפי' ליי"א שיכול להשלים עד סוף יום ג' מסתבר דעדיף השלמה ביום השבת עצמו, מהשלמה בימים שיש להם רק שייכות לשבת. וכן הגרש"א זצ"ל (הליכות חיים פ"ב אות מו) נקט שאם נתאחר עד אחר המנחה, מסתבר שראוי להדר לקרותה קודם יום א'.

ו. זמן קריאתה לכתחלה

ועיי'ש בחי"א (כלל א אות ט) דלכתחלה ישלים בער"ש, ועכ"פ לפני סעודת שחרית, ואם לא השלים, ישלים עד המנחה, ובדעיבד, עד יום ד' בשבת, ודאי עדיף עד שמחת תורה שאז משלמים הצבור. וכן נקט בבשו"ע (סי עב אות א). והמ"ב (סי ע"ב) הביא שאם קרא מנחה וקרא ערבית עדיין יכול להשלים כיון שעדיין שבת אצלו, ואפי' ליי"א מהרמב"ם, וכן הגר"מ היה נוהג תיכף אחר התפלה בכל יום לקרוא מקצת מהסדרה שמו"ת ומסויים בער"ש. ועיי' בבאה"ל (ד"ה קודם) דמן המובחר הוא לקרותה בער"ש. [ועיי' עוד בשעה"צ (סי ר"ח ס"ק א) בשם הבאר היטב שאין לקרוא מקרא בלילה, ובפרי מגדים משמע דליכול לקרוא מקרא. ונראה דאפי' להמחמירין לית בזה אסורא, אלא שכתחלה יותר טוב ללמוד מקרא ביום. ונובע דבר זה מזה דאיתא במדבר שהיה הקב"ה לומד עם המלאך אצל אביו ומשנה בלילה. ודעת הגר"ש"א זצ"ל (אשר האיש ח"ב פ"א אות א) דמ"מ שמו"ת אפשר לומר בלילה, ע"כ. ודעת הגר"ח"ק שליט"א (שאלת רב ח"ב פ"ה אות ט) דיותר טוב לקרותה ביום. ועיי' בארחות רבנו (ח"א ע"ב קב אות צד).

ז. לא השלים כל הפרשיות

יש לדון אם שכן לגמרי להשלים הפרשה, אם למפרע הפסיד כל המצוה כולה או מה שקיים קיים. ונפ"מ לענין להמשיך לקרוא בשבועות שלאחר מכן לסוברים שזמנה היא עכ"פ עד יום רביעי. ולכאורה לפי טעמו של התרוה"ד הני"ל באות א' שמצוה זו היא כדי שכל א' מישראל יקרא לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל שנה י"ל שאם לא קרא חלק ממנה הפסיד כל המצוה. אולם סתימת הפוסקים שכתבו שאין לשלומים או שהם רק עד יום השלישי ולא כתבו דתו אינו קורא עם הצבור משמע דלא הפסיד מצוה. וכן מציינו שקטן שהגדיל קורא מאז שהגדיל אע"פ שהפסיד כמה פרשיות מחמת קטנותו.

ח. זמן קריאת שמו"ת של פרשת וזאת הברכה

והנה פרשת וזאת הברכה שונה מכל שאר הפרשיות דהרי שאר פרשיות זמנם שבת וזמנה של זו היא ביו"ט. וע"כ יש לדון בה בתרתי, מתי שמתחיל הזמן שלה האם אחר שקוראים בצבור במנחה בשבת או בשמיני עצרת (או שמחת תורה). ועד מתי אפשר לקרותה האם עד קריאת פרשת בראשית בצבור או עד מוצאי החג.

ובענין תחלת זמנה מציינו בפ"מ"ג (שם א"א ס"ק ז) שכתב דזאת הברכה קורין שנים מקרא ואחד תרגום ליל הושענא רבה. וכן הוא ע"פ הרמ"א ז"ל (שער המצות פ"א ואתחיל לד' : ס"ד"ה ועתה) הו"ד בברכ"י (סי"ד), וכת' עוד דגם בחו"ל שעושים ב' יו"ט יקראנה ביום הו"ר. ומ"מ אם קרא ביום שמיני עצרת לא הפסיד, ע"כ. והביאו השע"ת (סי"ד). וכן פסק הב"ח איש חי (שנה א' וזאת הברכה אות טו) וכת' שאם שחל לא קרא ביום הושענא רבא, יקראנה ביום שמיני עצרת (ובחו"ל יקראנה בשי"ע אחר המנחה). והגר"ז (אות ט) כתי' דיקראנה בערב שמחת תורה שעכשיו הוא זמנה. ובמ"ב בסימן רפ"ה (סי"ג) כתב ע"פ השע"ת שיקראנה ביום הו"ר ואם קרא ביום שמיני לא הפסיד. ובסי' תרס"ט (סי"ד) כתי' שבליל שמחת תורה יקרא מקרא שנים מקרא ואחד תרגום שעתה הוא זמנה. וצ"ל למשי"כ לקרותה בחו"ר היינו ע"פ האר"י (ש' שהובא בשע"ת המובא במ"ב שם) דס"ל בכל שבוע יש לקרותה מערב שבת וס"י תרס"ט כתי' ע"פ שאר הפוסקים שנוקטים דאף בשבת היא עיקר זמנה.

ומ"מ אף אם קרא הפרשה משבת במנחה אחרי שקרא בה בצבור יצא, דכן משמעות הפוסקים שסתמו שניתן להתחיל כל הפרשיות לקראותם מנחה בשבת. וכן פסקו השבט הלוי (ח"א סי' ע"ח) והגר"ק שליט"א (חוט שני שבת ח"ד פ"א אות א).

ט. השלמה בשמחת תורה אחר שקראו פרשת בראשית

ואכתי' יש לדון לענין מי שלא קרא פרשת וזאת הברכה עד שכבר קראו פ"ה בראשית בבהכ"נ. ולכא"ו מהשו"ע והרמ"א שכת' שאפשר לקרוא עד שמחת תורה משמע שכל היום הוא זמנה אף אם כבר קראו פ"ה בראשית, ואפי' לסוברים שאחר קריאה בשמחת תורה א"א להשלים י"ל דשאני הכא שאינה קריאה של חיוב אלא שלא לתת לשטן פתחון פה לקטרט (כמבואר להלן באות י"א), וכן דעת הגר"ק שליט"א (חוט שני ח"ד פ"א ס"ק א). ועיי' בסמוך.

י. השלמה לאחר שמחת תורה

ואף אם לא קרא עד אחר מוצאי החג, יש לדון אם יכול לקרוא לאחר החג, ולכאורה י"ל שדעיבד יכול להשלים לפי הסוברים שלענין שבת מציינו דס"ל שאפשר להשלים עד סוף זמן הבדלה דהיינו עד יום רביעי, ולפי"ז ביו"ט שאם לא הבדיל מבדיל והולך כל יום המחרת עד שקצת החמה נמבאר במ"ב (סי רצ"ט ס"ק טו) בשם הרע"מ, ל"ה בנ"ד שרשאי להשלים כל יום המחרת. ויש לדחות קצת דשאני התם שאין זה משום דיום זה הולך בתר היו"ט (כמו יום שלישי שהולך אחר השבת) אלא משום דיום הולך אחר היללה לענין זה כמ"ש שם הרע"מ. [ואפשר דבאר"י יכול להשלים כל יום המחרת משום סברא נוספת כ"י בחו"ל אכתי גומרים התורה, ועוד שבאר"י עצמו יש מבני חו"ל שקוראים בצבור וזאת הברכה ביום זה. וכמו כן אפשר דכיון דהוי אסור חג אכתי יש זיקת לח. אולם מדברי הפוסקים שפירשו דברי הרמ"א שכתב שמחת תורה פירושו לבני חו"ל משמע דס"ל שדין חו"ל ואר"י חלוק ויש לדחות שדין לכתחלה קמיירי. וצ"ע].

שו"ר במטה יהודה (סי רפה ס"ק ז) שכת' דגם לדעת הסוברים דליכול לקרוא עד יום רביעי, אינו מועיל אלא לשמיני עצרת, אבל יום שמחת תורה שהתחילו פרשת בראשית תו לא מהני לכוי' דהרי בעלי סברא זו מפרשים דבכה"ג משלים פרשיותו עם הצבור דהיינו בזמן שהתחילו הצבור כל התורה, ואי"ל די לך חידושו דדוקא קודם שהתחילו פרשת בראשית, ומשי"כ הרמ"א לעיל עד שמחת תורה היינו עד שיקראו פרשת בראשית, ע"כ. וכן נקט בכה"ח (שם אות כו).

אולם מהשו"ע, הרמ"א ונ"מ משמע דלא כהמהני יהודה, דכולי האי היה להם לפרש. שו"ר בקצות השלחן (סי עב אות ב) ש"ק טו) שדן בה וכת' שדעיבד אם לא השלים ביום ש"ית קודם התפלה, יש לו להשלים כל היום, ליי"א דפ"ה השבוע יכול להשלים עד יום רביעי, ואפי' בדיו"ט לא חתש ג"י אחר יו"ט לענין הבדלה כמ"ש המ"ב בסימן רצ"ט שם, מיהו בשע"ת סי' תצ"א כתב מבית יהודה דכל השבוע יכול להבדיל ביו"ט וא"כ אפשר דה"ה נמי לענין שמו"ת, ועכ"פ יום שמחת תורה עצמו ודאי שייך לזאת הברכה. ואם חל ש"ית בשבת יכול להשלים עד יום שלישי, ע"כ. [ועיי' בעקרי הד"ט (סי"ב אות א) בשם ספר מראית העין (לחיד"א לוקטים כ"ב אות ד) שכן אר"י הנמאס בחו"ל ודעתו לחזור, אם יום החי' של פסח חל בשבת שבאר"י קורין פ"ה אחריו מות, טפי עדיף לקרות שנים מקרא עם הצבור שעומת עמהם דהיינו עם בני חו"ל ויקראנה בשבת שלאחריה. ועיי' בקצות השלחן (סי עב בה"ש ס"ק ג), בבצל החכמה (ח"א סי' ט-ז), בבאר משה (ח"א ע"ב רכ"ט) ובשש"כ (פ"ב הנה רכ"ד)].

מסקנת דינא

א' חיוב אדם להשלים הפרשה עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום. ב' לא יקדים להשלמה לפני שהצבור התחילו לקרוא אותה פרשה במנחה בשבת, ואם הקדים יש להחמיר לחזור לקרותה. ג' לכתחלה ישלימה בערב שבת ויש משלמים אותה מתחילת השבוע. ועכ"פ יסיימנה לפני סעודת שבת של שחרית (ואם ממנה שומר שלא יאריך בסעודתו, עיי' לעיל אות ג), ואם לא עשה כן, ישלים עד מנחה ועכ"פ לפני ערבית של מוצ"ש. ד' איחר ולא השלימה בשבת, בדעיבד ישלימה עד יום רביעי בשבת, ואם לא השלימה ישלימנה עד שמחת תורה. ה' יש לדחות פרשת וזאת הברכה בהושענא רבה או בליל שמחת תורה ועכ"פ עד צאת החג. ומ"מ אף אם קרא הפרשה משבת במנחה אחרי שקרא בה בצבור יצא. ו' אם שחל לקרות פרשת וזאת הברכה עד מוצאי החג, בדעיבד יש מקום להשלימה עד סוף יום המחרת. ואם חל שמחת תורה בשבת יכול להשלים עד יום שלישי. ו' פרשת בראשית אפשר לקרותה מיד לאחר קריאתה בבית הכנסת בשמחת תורה.

בו אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרוהו או יחליף אותו אליו וכ"ו ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על לא תחמוד. ע"כ.

ונראה מדבריו דעל לאו דלא תתאוה עובר בעצם תאות לבו לחפץ חברו.

וכן נראה מדברי החינוך (ל"ה ת"ט"ו) שהביא דברי הרמב"ם, והדר כתב - ואל תתמה לומר ואיך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חברו, והוא מכלם ריק וריקס, ואיך תביא התורה מניעה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו, שזה הדבר אינו כן ולא יאמרו אותו אלא הטפשים הרעים וחטאים בנפשותם, כי האמנם ביד האדם למנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ודעתו להרחיק ולקרב חפצו בכל הדברים כרצונו ולבו מסור בידו וכ"ו.

הנה הקשה כעין קושיית האבן עזרא בלאו דלא תחמוד, לענין לאו דלא תתאוה. ונראה מדבריו דכל דמתאוה לחפץ חברו עובר בלא תתאוה. אולם הרמב"ם בהלכותיו (פ"א מהל' גזילה ה"ג) כתב - כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכל כיוצא"ב משאר דברים שאפשר לו לקנותו ממנו, כיון שחשב בלבו האיך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר, עבר בלא תעשה, שטאמר לא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד. ע"כ. [ועיי' במ"מ בהל' י' דכתב דלדעת הראב"ד אינו עובר עד שיתאוה לקנותו בדמים שלא ברצון הבעלים]. ומבואר דאינו עובר אלא היכא שחשב בלבו כיצד יקנה החפץ וישיגהו.

וכן מבואר בדברי החרדים (מצות ל"ה התלוית בלב פכ"א) שכתב - וכשיתדל לקח הקרקע או המטלטלין מחברו שלא היה בדעתו למוכרו אלא שהפציר עליו או הרבה עליו רעים או הרבה לו דמים עד שלקחו אז עבר על לא תחמוד דאין חמוד אלא ע"י מעשה, אבל על לאו דלא תתאוה מהשגמר והסכים בלבו להשתדל בכל עז לקנותו ממנו מיד עבר דאין תאוה אלא בלב.

ולדבריהם ל"ק כל קושיית החינוך, דהא אף אם א"א לאדם למנוע עצמו מהתאוות לחפץ חברו, מ"מ ודאי שבידו למנוע עצמו מלחשוב כיצד לקנותו ולהשיגו.

ולדינא ועיי' בטור ובשו"ע (סי שני"ט ס"י) שהעתיקו דברי הרמב"ם בהלכותיו דאינו עובר בלא תחמוד עד שיקנה החפץ, ואינו עובר בלא תתאוה עד שיחשוב בלבו כיצד יקנה הדבר.

פניני מופר 66
עניני שבת קדש
מצות הברלה (ו)
הטעם שמברכים דוקא על האש ולא על שאר דברים - וי"אין לשאול דא"כ למה אין מברכין על שארי דברים שנבראו דשאני נר שנאמר בשבת והוה כאלו מתחדש עתה [מג"א ס"ק"א בשם הרשב"א]. כלומר אף על גב דעיקר טעם הברכה במוציא שבת על הנה הוא משום דתחלת ברייתו הוא, ורק במוציא יוה"כ הוא הטעם מפני שכל היום היה אסור בו, ולכן ביוה"כ בעינן דווקא אור ששבת... ובשבת לא בעינן אור ששבת, מ"מ גם טעם זה בע"כ יש בשבת ומי גרע שבת מיהו"כ והרי גם בשבת היה אסור בו... אלא דהכי קאמרינן דבשבת א"צ אור ששבת משום הטעם דתחלת ברייתו הוא, אבל מ"מ בע"כ גם טעם זה יש ולכן תקנו ברכה על זה ולא על שארי דברים המתחדשים". (ערוך השלחן סי' ר"ח ע"ב)

נערך ע"י מוה"ר סדרת "עבודת המועדים"

